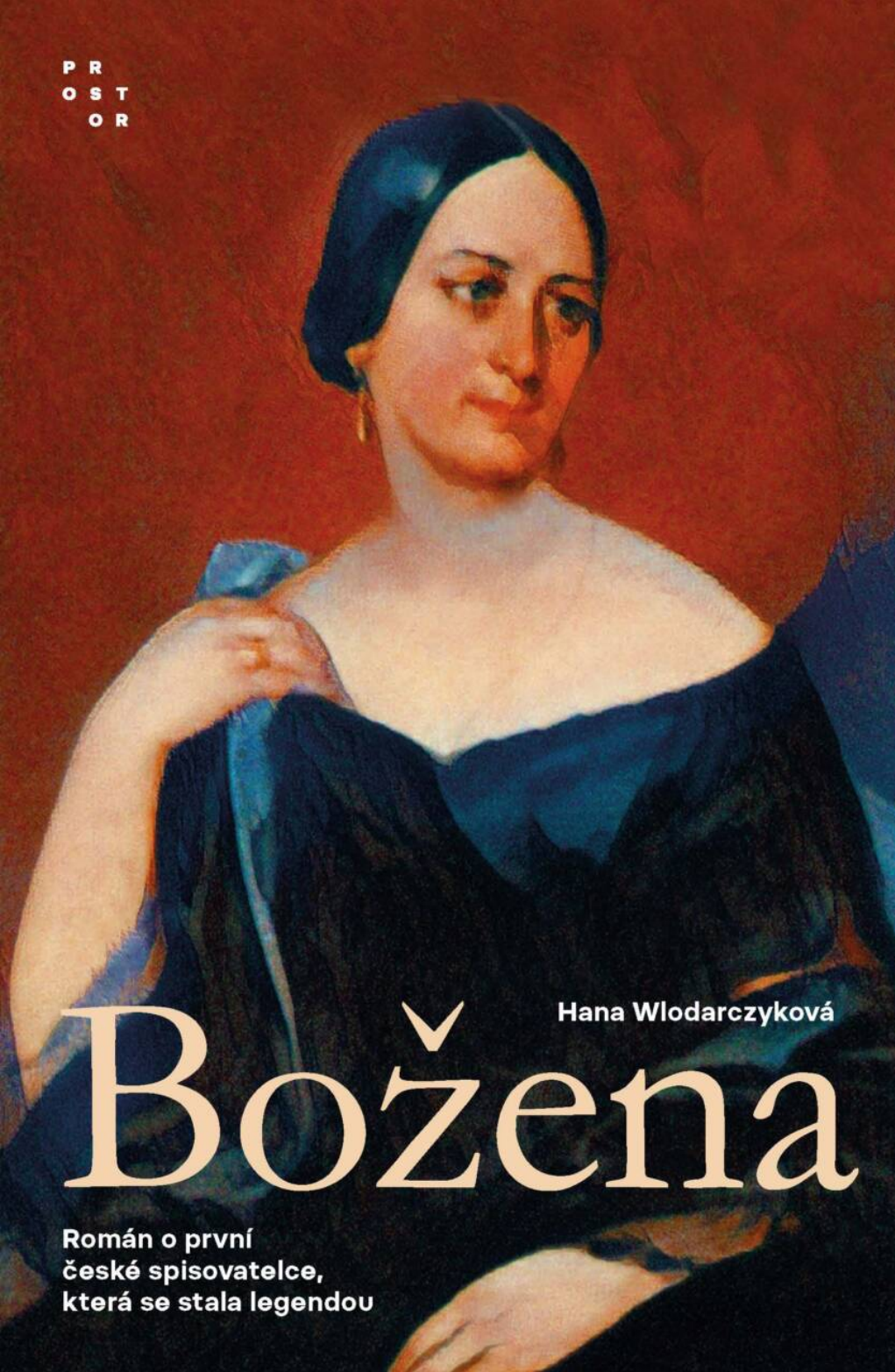

P
R
O
S
T
O
R

Hana Włodarczyková

Božena

Román o první
české spisovatelce,
která se stala legendou

**P R
O S T
O R**

Hana Włodarczyková

Božena

*Román o první české spisovatelce,
která se stala legendou*

PROSTOR

Božena

Hana Włodarczyková

**Román o první
české spisovatelce,
která se stala legendou**

PROSTOR | PRAHA | 2022

Original concept © Česká televize 2021

© Hana Włodarczyková 2022

© PROSTOR 2022

Fotografie z televizní minisérie Božena (2021) poskytl Česká televize.

© Klára Cvrčková

© Mikuláš Křepelka

ISBN 978-80-7260-525-5

Tato kniha vychází z námětu a scénáře stejnojmenné minisérie ČT, jejichž autorkami jsou Hana Włodarczyková a Martina Komárková.

*Věnováno Sáře a Áně,
aby nezapomínaly věřit ve svou hvězdu*

Prolog

Božena. Na to jméno jsem si nikdy pořádně nezvykl. „Božena“ byla pro ty druhé; i když se tvářila, jako by s tím jménem srostla. Ale copak jí přineslo nějaký štěstí? Uctívali ji, to jo. A kolik po ní pojmenovali děti! Mnoha Boženkám byla za kmotru, ale málokterá z nich přežila první rok života. Jako Božena byla prokletá – tak to teď vidím. Pro mě zůstane navždycky Barbora. Baruška... Tak jsem jí říkal celých těch pětadvacet let. A po celou tu dobu jsem si myslel, jak dobře ji znám. Pitomost. Nevěděl jsem nic!

Měla v sobě ohromnou jiskru. V něčem připomínala Italky, které jsem vídal v Neapoli. Byl jsem tam šikovatelem u granátníků. Chtěli mi dát důstojnický patent, ale ten jsem odmítl. Po osmi letech vojny jsem toho měl dost. Vrátil jsem se domů. Chtěl jsem se oženit a založit rodinu. A tak jsem složil přísahu císaři a zažádal si o samostatné místo u pohraniční stráže.

Když mě přeložili do Kostelce, měl už jsem za sebou čtyři roky služby se vzornou pověstí a slibnou kariéru před sebou. Bylo mi jednatřicet let. Věděl jsem, že když si zažádám o povolení k sňatku, vyhovějí mi. Můj přítel Anton mi v dobré víře dohazoval děvčata na vdávání z širokého okolí. Dokonce mi domluvil bydlení u kupce Hůlka, abych mohl blíž poznat jeho nevlastní dceru Františku, kterou se mi snažil dohodit. Milá, hodná, pracovitá. Vychovali

ji tak, aby byla muži oporou. A na všechno odpovídala „ano, prosím“.

Žádná mě nezaujala tak jako Barbora. Setkání s ní mě zasáhlo jako blesk. Ta smělost v očích a ve tváři naléhavost hraničící s drzostí. Seděla na povozu, který jsme s Antonem zastavili ke kontrole. Poznal jsem na kozlíku sedláka Špalka, když v tom se vedle něj vynořila ona. Vzala si jeho bič a šlehla jím, aby popohnala koně.

„Ona rodí!“ křikla a zpražila mě pohledem. Zaznamenal jsem sinalou tvář trpící ženy, která ležela na povozu. Barbora se ještě jednou otočila. Byl to jen prchavý okamžik, ale ten její pohled se mi zaryl pod kůži.

Anton ji znal. Dcera zámeckého štolby, se kterým dobře vycházel. Poručil jsem mu, aby mi u něj domluvil návštěvu.

„Vyhlášená krasavice, ale povídá se o ní všelicos,“ varoval mě.

Jenže bylo pozdě. Všechno mě na ní vzrušovalo. Krásně stavěné tělo, barva očí, důlek na bradě. Její zvláštní neklid i to, jak mluvila, jak se smála, jak se uměla podívat... Že byla „ze zámku“, ji dělalo jinou, vzácnou.

Na ohledech seděla proti mně hrdě, bezmála jako královna. V něčem připomínala nezkroutného koně.

„Jak hájila tu německou literaturu...“ musel jsem se usmívat při vzpomínce na její vzpurnou tvář, když jsme se s Antonem vraceli po návštěvě z Ratibořic.

„Hezky se předvedla, koláče nepeče, ale číst umí!“ rozčiloval se Anton. To, co mě na ní přitahovalo, Antona popuzovalo. Takové chování u sedmnáctileté dívky nebylo v kraji zvykem.

„Je dost divoká,“ připustil jsem.

„A navíc bez věna. Mohl jsi ji odmítnout rovnou.“ Anton s ní byl hotový hned. Já jsem ji ale nedokázal dostat z hlavy.

„Betty... Jakže se to vlastně jmenuje? Alžběta? Barbora?“

Anton mě podezíravě sledoval. „Josefe, co by sis s takovou holkou počal?“

„Vychoval bych si ji.“ Připadalo mi to jako ta nejpřírozenější věc na světě.

Povolení k sňatku od okresní komorní správy dorazilo teprve tři týdny před svatbou. Tak tak jsme stihli ohlášky v kostele. Moji rodiče svou snachu poprvé viděli až ve svatební den. Otcí se líbila, matka byla zaražená.

„Budu se za tebe modlit, Josefe,“ šeptla mi, když jsme se loučili. Jen jsem se smál. Ve svůj svatební den jsem se cítil jako vítěz. Slibná kariéra přede mnou, krásná žena po boku. Byl jsem ten nejšťastnější člověk na světě.

část první

— Pouta —

Tou cestou šla nejmíň tisíckrát. Za světla i za tmy. Zná každý její ohyb, každíčký strom, který lemuje cestu, remízky, co s jarem hustě zarostou kopřivami a býlím. Je to stále ta stejná cesta, a přece jiná. Kočí šlehne bičem a ona se zachvěje. Její grošák poposkočil. Nechce vézt kočár s nevěstou. A nevěsta to ví. Poodhrne závoj a nastaví tvář nebi a doposud hřejícímu zářivému slunci. Vysoko na nebi krouží orel. Kolikrát ho pozorovala z koruny *svého* stromu tam nahoře nad zámeckou oborou a záviděla mu jeho opojnou svobodu. Nevěsta k dravci upře dlouhý toužebný pohled.

Zvony na kostelní věži ve Skalici odbíjejí jedenáctou. Vzrušení vesničané se shromáždili na návsi, aby na vlastní oči spatřili čtyři panské kočáry s přemovanými kočími, které zastavují před jejich kostelíkem. Panský štolba Johann Pankl v bílé uniformě tentokrát nesedí na kozlíku. Vzprímený, důstojný, s vážnou tváří vystupuje z kočáru jako první a pomáhá nevěstě. Vesničané ji dobře znají, a přesto žasnou nad spanilou krásou jejích sedmnácti let. Na hlavě má věneček s bílými a červenými kvítky, od nějž vede průsvitný závojík, zakrývající pobledlý obličej. Černé hladké vlasy spletené do copů jsou vzadu stočeny do úhledného uzlu propleteného rozmarýnou. Bleděmodré hedvábné šaty podtrhují její ztepilou štíhlou postavu s žensky

zaoblenými tvary. Nevěsta naposledy pohladí po šíji svého grošáka a přitiskne k němu čelo, jako by mu chtěla něco pošeptat. Poslední kratičkový okamžik, jež má jenom pro sebe.

Ženské si všimají honorace, která vystupuje z dalších kočárů. Uklánějí se před paní Wisgrillovou, manželkou správce ratibořického panství, oblečenou do tylových, vespod hedvábných šatů fialové barvy, a korpulentní paní Hochovou, manželkou obročího z Chvalkovic, v tylových šatech černé barvy. Uklánějí se i jejich váženým manželům, důstojnému Wisgrillovi a panu Hochovi, který svou bodrou načervenalou tvář připomíná spíš sedláka. Jejich pozornosti neujde ani nevěstina matka Tereza s pětíměsíčním miminem v náručí. Postavu má statnou a krásnou, jen tvář jí už roky hyzdí jizvičky od neštovic. Usmívá se hrdě, ale ženy dobře vědí, kolik sil jí vzal dvanáctý porod v pořadí. Celou svatební hostinu obstarala na dluh, šuškájí si, ani mouku na koláče mlynáři ještě nezaplatila. A ty velkolepé šaty, které prý nevěsta dostala od panstva, jsou přešíváné.

Kromě nemluvněte Gustava jsou tu i ostatní nevěstini sourozenci, kterým bylo dopřáno přežít nejtětlejší věk: Adélka, Marie, Ludvík a Jan.

Nevěsta zavěšená do otce hrdě a vznešeně stoupá po schodech ke kostelu a vnímá pohledy těch, kteří po ní toužili, ale kterým nikdy nepatřila. Přišel se podívat i ten nejhezčí z nich, Vašek Kosinka, a když nevěsta prochází kolem, schválně si k sobě přitáhne nastrojenou Helu, která se zatetelí blahem. Nevěsta cítí tlukot svého srdce. Ten tlukot sílí. Rozhodla se správně? A měla vůbec na vybranou? Pevně stiskne otcovu paži. Otec se na ni podívá s obavou. Už není kam utéct, vstupují do kostela. Zdátky zahlédne vysokého muže ve slavnostní uniformě pohraniční strážě, čekajícího před oltářem. Ženich budí respekt. Nevěsta spatří na jeho tváři náznak hrdého úsměvu, možná i radosti. Tak to je on, její nastávající. Jakže se jmenuje?

Nevěstino srdce bije jako na poplach. „Je hezký. A vůbec není starý...“ namlouvá si. Otec pouští její ruku, předává dceru ženichovi. Dva muži si pohlédnou do očí – postarej se mi o ni. Ženich, jako by tušil, otcí jemně přikývne. Nastaví nevěstě rámě. Dívčin plachý pohled naposledy zaletí k otcí. Zdá se jí, že v jeho očích zahlédla slzu. Ale možná to byl jen odraz paprsku z kostelní vitráže.

Snoubenci poklekají před knězem.

„Quod Deus coniunxit, homo non separet...“ zní kostelem. Co Bůh spojil... Nevěstu na okamžik zachvátí úzkost. „Nikdy? Navždy?“

Bílá štóla se zlatě vyšíтым ornamentem spoutala jejich ruce. Nevěsta kradmým pohledem zaznamená, že se na ni ženich povzbudivě usmívá. Trochu se uvolní. „Naučím se ho milovat,“ přísahá si v duchu. V tu chvíli jí konečně vytane na mysli jeho jméno. Několikrát si ho zopakuje: „Josef, Josef, Josef...“

1.

[Česká Skalice 1837]

Barbora, Bára, Barka, Betty... Na všechna tahle jména slyší. Rodiče jí neřeknou jinak než Betty, pro kamarádky je Bára nebo Barka, pro vesničany Barbora nebo „ten parchant“, jak za sebou někdy zaslechne. Mlynářovic Hela jí jednou řekla, že podle mlynářky Panklovi do Ratibořic nepřišli s Bárou coby miminem, jak tvrdila Báře matka, ale jako s dvouletým dítětem. Že prý Bára není Panklových. Že jí ve Vídni dostali na vychování od nějaké šlechtičny, blízké rodině Zaháňských. Jednou se na to Bára odvážíla zeptat

babičky, ale ta s ní rychle vyběhla. „To by se ti líbilo! Tereza tě vychovává líp než nějaké panstvo...“ uzavřela rozpravu. „Nenech si plést hlavu!“

Poté co se dostala na výchovu do chvalkovického zámku, si Helina slova připomněla a její fantazie se rozletěla jako vítr do všech stran. Ale když pak uviděla svého otce, na všechny představy rázem zapomněla. Kdo jiný by mohl být jejím otcem než ten hezký, důstojný, světlolvasý, štíhlý muž v uniformě panského stolby? Jemu se žádný nevyrovnal. K němu vzhlížela a toužebně si přála najít jednu jemu podobného. „Poznáš ho podle toho, že chloupky na rukách se ti dočista zježí, v krku budeš mít bramboru velkou jak pěst, takže ze sebe nevydáš ani hlásku a srdce se ti rozbuší na poplach, jako by chtělo vylétnout z hrudi,“ slibovala jí kamarádka Kristla.

Teď jí srdce prudce buší, ale důvodem je obava z neznámého. Za nic na světě by to nedala najevo. Jak jí asi bude říkat on?

Ve svatebních šatech následuje služku do hostinského pokoje, Josef jde za nimi. Sako své sváteční uniformy má volně přehozené přes rameno. Z útrob hostince k nim pronikají bujaré hlasy a veselý zpěv. Pokoj je čistě naklizený, v rohu lavor a konev s vodou, na zdi krucifix. Na posteli veliká duchna a na ní složené dvě noční košile.

Služebná zapálí na stole svícen a pokyne Barboře k čistému prostěradlu přehozenému přes židli.

„Tady máte potom čistéj lajntuch.“

V Barboře hrkne. Služka už jí ale nevěnuje pozornost. Na odchodu se pousměje na Josefa a mírně se mu pokloní, čímž poodhalí svůj plný výstřih. Barbora to zaznamená s překvapením: ona s ním snad koketuje?! Skoro si oddychne, když za služkou zapadnou dveře. Vzápětí se rozhostí ticho. Uvědomí si, že je s ním poprvé sama. Josef

si sundá opasek a do rohu ke dveřím postaví šavli. Vypadá, že je v dobré náladě, vypil hodně piva. Anton, jeho kolega a svatební svědek, mu před odchodem na pokoj přinesl stopku pálenky na připití a povzbudivě ho poplácal po rameni. Na Barboru se přitom ani nepodíval.

S rodiči se sotva stačila rozloučit. Matka s menšími dětmi odjela domů už po obědě. Otec se chvíli zdržel s Hochovými a po celou dobu ji pozoroval se starostí a smutkem v očích. Když ho vyprovázela, jen ji políbil na tvář a šel chvatně obstarat koně. Možná aby neviděla, jak se mu v očích zaleskly slzy? Bylo jí z toho úzko. Nechal ji stát osaměle před hostincem, jako by už nebyla jeho.

„Svlékni se.“

Barbora stojí u okna zády ke svému muži, neschopná pohybu. Ví, co se po ní chce. Připomene si zrychlený funící dech alkoholem posilněných pacholků nebo panských floutků, kteří byli letními hosty na ratibořickém zámku. Zvuky ozývající se z panského altánu. Osahávání od vesnických mládenců u ohně. Horečnatý lesk v mužských očích. Někdy v ní byla malá dušička, jindy muže cíleně provokovala. Bylo v tom něco opojného, cítit touhu, kterou dokázala probudit.

Barbora si v napětí sundává zlaté visací náušnice a musí se znovu pokochat jejich krásou. Svatební dárek od vévodkyně Zaháňské dceři jejího oblíbeného štolby. Závěs je spojený lidskými vlasy, vlasy žen z rodu Zaháňských. Prý na ochranu. Kristla s Helou byly z toho dárku u vytržení. Jen matka se tvářila kysele. Čekala prý od panstva víc. „Co víc, proč víc?!“ zlobila se na ni Barbora, ale matka už jen zarytě mlčela. Mluvila vřdycky málo. A někdy nemluvila vůbec, jen vydávala pokyny.

Barbora si rozplétá účes. Rozepíná perletové knoflíčky na šatech. Jeden knoflíček se nedaří provléknout úzkou dírkou, přilíší se jí třesou prsty. Napětí ve vzduchu ji svazuje.

Trvá to skoro věčnost, než se jí podaří odstrojit se. Tu chvíli už nemůže víc natahovat. Chce sfouknout svícen, ale Josef ji zadrží. Chce ji vidět.

Barbora jen v košilce dosedne na okraj postele vedle Josefa a s napětím čeká. Cítí dotyk Josefových rtů na své šiji. Není to nepříjemné. Vzápětí si ji Josef přitáhne a políbí ji na ústa. Cítí jeho touhu. Touhu dospělého zkušeného muže, který je téměř dvakrát tak starý jako ona. Josef ji zvedne do náručí a položí si ji na postel. Barbora se nebrání, k čemu by to bylo. Jen sleduje kužel světla, který se odráží na stropě, a cítí dychtivé mužské ruce, které hladí její nadržá a vykasávají košili. Barbora se snaží rozpomenout na tváře mužů, se kterými si kdy představovala tuhle chvílku, ale vzdá to. Žádná tvář se jí nevybaví. A s údivem zjišťuje, že ji polibky dospělého muže vzrušují. Pak najednou ucítí prudkou bolest v podbřišku. Jejich oči se potkají. Barbora se kousne do rtu, rukou svírá kus peřiny. Drží a nevydá ani hlásku. Pomalu začíná zjišťovat, že už to nebolí. Po chvíli Josef ustane. Jeho tvář se postupně zbavuje křeče. Pomalu se odsune na bok. To bylo všechno? Barbora se dívá na odraz svícnu na stropě. Zdá se, že místnost kolem se nezměnila. Změnilo se něco v ní? Teprve po chvíli, když se Barbora pohne, všimne si krvavé skvrny na prostěradle. Skoro se zalekne. Přitáhne cíp své košilky tak, aby skvrnu zakryla. Josef si toho ale všimne, stiskne jí ruku, v očích šťastný úsměv. Věděl to hned. Ty hloupé narážky na její panenství nebral nikdy vážně a nemýlil se v ní. Pyšně a vědoucne ji pohladí po tváři: „Budeme mít krásné děti, Baruško.“ Barbora zatají dech. Co když to přišlo už teď? Může se to stát hned napoprvé? Mimoděk položí ruku na svoje břicho.

Josef už tiše a pravidelně oddechuje na polštáři, zatímco Barbora drhne v lavoru krev z prostěradla. Dělá to tak důkladně, až si dře klouby prstů. Kolikrát při stejné práci pozorovala svou matku. Pramínky upocených vlasů při tom

matce padaly do tváře, a čím déle drhla, tím byla zatvrzelejší. Konečně se jí zdá, že je skvrna pryč. Rozloží cíchru na židli a sfoukne svíčku. Pak si lehne na kraj postele vedle cizího muže, který je ode dneška jejím manželem. Leží tak, aby se ho nedotýkala ani kouskem těla. Po chvíli přes ni Josef ve spánku položí svou těžkou ruku. Barbora si ji opatrně prohlíží. Prstem přejíždí přes drobné chloupky, vystouplé žíly, znamínka. Tak tohle je tedy její muž. Chvíli váhá, jestli nemá svoji ruku položit přes jeho. Nakonec to neudělá.

Překvapená Kristla přivede Barboru do hospodské kuchyně. Ve škopku hromada špinavého nádobí, hospodské pachy, ze kterých se svírá žaludek. Na zemi si hraje její roční batole a olizuje dřevěnou lžici, kterou co chvíli buší do podlahy.

„Co se děje, Báro?“ Kristla ví, že je Barbora čerstvou nevěstou. To, že k ní přiběhla krátce po svítání po své svatební noci, ji naplnilo obavami.

Barbora k ní mluví naléhavě: „Já, já... nechci dítě.“

Kristla se na ni podívá nevěřicně.

„Cože?“

Kristla potlačí úsměv a oddechne si. Tuhle Barboru dobře zná. Jejich „bláznivou Barku“, jak jí někdy říkala Hela. Kristla se jí neposmívala. Pro Bářiny nápady a zvláštní nálady měla pochopení.

„Teda, chci... Ale ne hned,“ dodá rychle Barbora.

„A co sis myslela? Že si tě Němec bere na okrasu?“ řekne jí Kristla příkře.

Barbora s napětím sleduje svoji o pár let starší kamarádku a najednou vnímá, že její krásná Kristla má nápadně pohublou tvář, oči vystouplé a lesklejší než jindy, vlasy jen ledabyly svázané do volného copu, který jí padá až na vzdouvající se znovu těhotné břicho.

„Pět šest dětí zvládne každá. Ty jsi zdravá. Nemáš se čeho bát,“ řekne Kristla vědoucně.

„Já se nebojím,“ hlesne nevěrohodně Bára. „Já jen... Nechci hned všechno ztratit...“ dostane ze sebe.

Kristla se tomu spontánně zasměje.

„Vždyť nic nemáš!“

Kristla zalije nádobí ve škopku hrncem horké vody a otočí se vážně ke své kamarádce: „Prober se, Báro. Už nejsme malé holky.“

Barbora hledí na Kristlu, která se jí vzdaluje. V myšlenkách už dávno není ve špinavé hospodské kuchyni, ale stojí bosá v oblázcích na břehu řeky. Pozoruje její proud, kam až dohlédne. Všechno před ní i kolem ní je v pohybu. Voda, mraky, tráva ve větru, jen ona stojí. Vykasá si sukni a vejde do mělké vody. Opatrně našlapuje na ostré kameny. Pozoruje, jak jí průzračná ledová voda obtéká kolem kotníků. V dálce je slyšet šumění splavu a z lesa se ozývá pronikavý zpěv skřivana. Zvedne hlavu k vysokému nebi. Přivře oči a rozpráhne ruce. Zmatek uvnitř se pomalu rozpouští a dech se klidní. Už ví přesně, co nechce ztratit. Tohle. Tohle všechno. Svoji nedozírnou volnost, svobodu...

Bára se spěšně vrací do skalického hostince, kde na ni čeká její muž. Opustila ho spícího, ale nejspíš se už probudil a shání se po ní. Na cestičce podél potoka se jí vybaví vzpomínka, která se jí vryla do paměti se všemi zvuky, vůněmi a barvami.

Bylo jí necelých třináct let. Stejně jako Hele. Jen Kristla byla o čtyři roky starší. Stačí přivřít víčka a slyší jejich výskot a zvonivý smích.

Vzduchem proletí věneček z pampelišek, vzápětí za ním druhý a třetí. Věnečky se usadí na vodní hladině zvlněné divoké řeky. Sledují je tři dychtivé mladé tváře. Kam je jejich osud zanese? Svatojánský den je jako stvořený k pohanskému věštění. Na tuhle chvíli se Bára tolik těšila!

Helin věneček se zachytil v blízkém rákosí. Zemitá Hela

se usmívá, v kulatém obličejí s pihovatými tvářemi se jí dělají dolíčky. Stejně se chce vdát tady, nanejvýš do sousední vesnice. Věneček tmavooké Kristly pluje o něco dál, ale v úžlabině vedle vzrostlého rákosí se zamotá do víru. Věneček se několikrát zatočí, ale voda ho nemilosrdně stáhne. Hela vypískne a zděšeně se podívá na Kristlu. Ta nad tím mávne rukou. „Jsi pověřivá jako stará bába, Helo!“ Kristlu pověry nezajímají, o nápadníky takhle hezká dívka nemá nouzi. Jde se radši věnovat prádlu, které suší na kamenech.

Bárin věneček z pampelišek není tak úhledný jako Helin, špatně ho svázala a stonky z něj trčí na všechny strany, ale to Báře nevadí. Její věneček pluje nejdál. Bára se za ním šťastně rozběhne podél břehu. Ostrá tráva se zařezává do bosých nohou. Dlouhý cop z černých vlasů jí poplácává po zádech.

„Já tady nezůstanu!“ křičí.

„Aby ne! Pro tebe si, Barko, přijede princ!“ křikne za ní Hela posměšně.

Bára ji ale neposlouchá. Sleduje, jak proud vody vesele unáší její věneček. Vtom spatří Viktorku. Objevila se na protějším břehu a snaží se na proplouvající věneček dosáhnout klackem. Malá nevzhledná postava s potrhanými šaty a špinavými vlajícími vlasy. Její smích zní jako podivné skřehotání.

„Viktorko, nech ho!“ křikne na ni Bára. Viktorka ji ale neposlouchá a nakročí do vody. Báře se na okamžik zastaví dech. Je příliš daleko na to, aby mohla Viktorku zadržet. Naštěstí se Viktorka zalekne hlubší vody a dál nejde. Věneček propluje těsně kolem ní. Bára si zhluboka oddechne. Zastaví se na břehu a hledí za věnečkem, který jí pomalu mizí z dohledu. Dostane se nejdál! Radostí se zatočí v trávě. Tak rychle, až ztratí rovnováhu a spadne na zem. Pohlodně se uvelebí ve vysoké trávě a rozpráhne ruce. Zadívá se do mraků. Pomalu pohybující se beránci pro ni uspořádali

velkolepé představení. Jen pro ni. I tráva a kytky jsou tu jenom pro ni. A rozkvetlý hloh a omamně vonící jasmín taky. Na malíčku jí přistála беруška a putovala dál po hřbetu ruky. „Tak kam poletíš, hloupá?“ zeptá se Bára. Pak ji nemilosrdně sfoukne a беруška se vznese. Kam jinam než do nebes...

Barbora už je ustrojená. Zapíná si náušnice od kněžny. Ze sálu Steindlerova hostince se ozývá hudba. Dnes, den po jejich svatbě, se tu koná slavnost. Jiřinkový bál. Na Jiřinkovém bále spolu novomanželé mohou oslavit svoji svatbu i tancem. Barbora tancuje moc ráda. A těší se, že než se odstěhují pryč, do Josefova světa, uvidí ještě jednu známé tváře.

„Jiřinky pěstuje i zámecký zahradník Boss. Pomáhala jsem mu je kdysi zalévat. Nosil mi na oplátku ze skleníku citrusy... Nebo pan Hoch z Chvalkovic! Ten taky vyšlechtil spoustu druhů. Uvidíte, jaká je to krása!“ Barbora se upřímně těší. Kontroluje v zrcadle svůj účes, uhlazuje vlasy kolem uší. Josef ji sleduje, zatímco si dopíná knoflíčky u vesty.

„Můžeš mi tykat. Jsi moje žena,“ dořekne Josef trochu zbytečně.

Barbora přikývne. Pokusí se.

„Něco pro tebe mám,“ řekne Josef a ukáže, aby si mu sedla na klín. Barbora k němu přistoupí, ale zůstane nad ním stát. Josef její ostych vnímá a nenaléhá. Vyndá z kapsy cosi blyštivého. Náramek z drobných tmavě rudých granátů. Nasadí jí ho na ruku. Barbora si náramek okouzleně prohlíží. Od otce taky dostávala dárky, když se vracel z Vídně. Nikdy na ni nezapomněl. V dřevěné truhličce vykládané perletí bylo všechno její bohatství. Kostěný hřeben, ozdobný knoflík z kočičího zlata, brož s Panenkou Marií... Každá cetka pro ni měla cenu největších pokladů. Teď k nim patří

i opravdové zlaté náušnice od vévodkyně Zaháňské a granátový náramek od Josefa.

„Je krásný,“ zašeptá Bára a Josef hrdě vypne hrud’.

Z oken sálu českoskalického hostince zní hudba. Dovnitř proudí svátečně nastrojení lidé, mezi nimiž budí pozornost nedočkavá Barbora se svým manželem. Ve svých bledě-modrých svatebních šatech bez závoje je Barbora oslňující. Josef ve slavnostním stejnokroji svou důstojností a nepřehlédnutelnou vysokou postavou budí respekt. Nadšený organizátor Jiřinkové slavnosti, František Hurdálek, jde novomanžele osobně uvítat. Na Bářino přání je provede mezi těmi nejkrásnějšími nově vypěstovanými jiřinami, které jsou rozmístěny po stolech. „Sešlo se tu na sto dvacet pět nových pestrobarevných druhů,“ vypráví jim Hurdálek nadšeně. „Dokonce se na ně přijel osobně podívat i pán rychnovského panství, hrabě Kolowrat. Nechal se slyšet, že takovou krásu ve Vídni neviděl, ba ani ve Welsu...!“

Barbora se Hurdálka zaujatě vyptává na všemožné detaily ohledně pěstování různobarevných cverglovitých, pohaninových, koulokvětých a velkých dahlií. Květinám rozumí a umí si o nich povídat. Zato Josef je v této debatě ztracený, a tak je rád, když v davu zahlédne přítele Antona a může se odporoučet.

Barbora si mezi pěstiteli jiřin všimne správce chvalkovického panství, Augusta Hocha. I on už ji zahlédl a oči se mu rozzářily nadšením.

„Nedivím se rodičům, že tě tak rychle dostali pod čepce, Betty,“ šeptne jí Hoch. „Hlavně ať jsi šťastná,“ popřeje jí a Barbora ví, že to myslí ze srdce.

„Ne, moje paní nepřijela, nebylo jí dobře,“ přizná Hoch ještě, když se Barbora zajímá. A tu to hned rozveselí. Už ví, kde se v Hochovi bere ta jeho stará dobrá nálada a výřečnost.

Muzikanti právě začali hrát čtverylku a bodrý Hoch Barboru s radostí vyzve k tanci.

Barunce bylo třináct, když ji otec přivezl do chvalkovického zámku, a od té chvíle jí nikdo neřekl jinak než Betty. Zvenčí Chvalkovice připomínaly temnou pevnost. Tenkrát zapřísahala otce i matku, aby ji do toho „vězení“ nedávali. Otec byl naměkko, ale neustoupil. Matka viděla celou záležitost prakticky: „Aspoň se něco naučíš. Šít, vyšívat, hrát na fortepiano... Řekni, která ve vesnici si tohle může dovolit?“

„Mehr können wir dir nich geben, Betty,“* řekl jí otec. Teprve mnohem později pochopila, jak velkou měl pravdu.

Ve Chvalkovicích objevila nový svět, který se nečekaně skrýval v jediné prostorné místnosti. V Hochově knihovně. Nikdy předtím neviděla tolik knih pohromadě. Musely jich být stovky, možná tisíce! Tu úplně první, kterou přečetla, pro ni vybral Hoch.

„Zvládneš to?“ zeptal se, když jí knihu podával. Rychle přikývla, ale přitom v ní byla malá dušička. Märchen aus tausendundeiner Nacht,** stálo na úvodní stránce.

Čtení jí šlo na začátku ztěžka. Uměla pospojovat slova do vět, ale četla pomalu, vracela se, aby pochopila souvislosti. Přirozená zvědavost ji však popoháněla. Zlepšovala se každým dnem. A pak tu byla její představivost. Příběhy krásné princezny Šeherezády ovládly její denní i noční snění. Četla ve dne a také v noci, při svíčkách, a ve čtení nabývala stále větší jistotu. Zprvu jen knihy, které jí vybral správce Hoch, později si pro ně do knihovny chodila sama.

—

* To je nejvíc, co ti můžeme dát, Betty.

** Pohádky tisíce a jedné noci.

„Was ich weiß, kann jeder wissen. Mein Herz hab' ich allein...“* zarecituje Barbora Hochova oblíbenec Goetheho.

„Uměla jsi zpaměti odcitovat celé pasáže,“ směje se Hoch. „Ty naše hovory o knihách mi chybí,“ přizná se. „Nemám si s kým popovídat.“

Barbora přikývne, ví... Hochova žena nechte, jeho dceru Katynku zajímají spíš ruční práce nebo hra na fortepiano a syn Vilém odešel studovat na techniku.

„A co Šubrt?“ vzpomene si Barbora na jediného muže, který Hochovi ve Chvalkovicích může být v hovorech partnerem.

„Z toho se stává trochu cynik.“ Hoch se rozhlédne kolem a pak ukáže Barboře ke dveřím. Barbora Šubrta zahlédne. Dívá se jinam, ale ten jeho znužený a lehce nezúčastněný výraz si dobře pamatuje. Teď si jí také všiml. Pronikavě se na ni zadívá. Z takového pohledu se jí kdysi podlamovala kolena.

Pokud chtěl Johann Pankl do Chvalkovic ukrýt dospívající dívku před svody, které pro ni představovaly Ratibořice s mladými nudícími se šlechtici, nebylo mu to nic platné. Jeho malá Betty se tu poprvé setkala s prožitkem, který ji silně zasáhl. S prožitkem touhy...

Hned první noc ve Chvalkovicích Betty posbírala odvahu a se svíčkou v ruce se vypravila prozkoumat přízemí. Vyprávělo se, že z Chvalkovic do Ratibořic vede dlouhá podzemní chodba. Kdyby se jí podařilo chodbu vypátrat, vězení, ve kterém se ocitla, by pro ni bylo snesitelnější. Trávila by čas ve vězení, které nabízí možnost útěku.

Kdesi v dále zaslechla tiché hlasy a pak ženské uchechtnutí. Potichoučku se vypravila tím směrem. Děsila ji ozvěna vlastních kroků, ale přesto ji to táhlo dál. Měla co dělat,

* Co vím, může vědět kdekdo – své srdce mám jen já...

aby nevykřikla, když svíčka vrhla světlo na obraz bezhlavého rytíře. Tedy rytíře z rodu Dobřenských, který na obraze hlavu měl, ale podle pověsti se po půlnoci prochází po zámku s hlavou v podpaží. Nejradši by se rozběhla zpátky ke svému pokoji, ale její zvědavost byla silnější. V ohybu chodby se Betty zastavila a naslouchala. Šramot také utichl. Po chvílce opět zaslechla zvuky a šepot. Betty zvědavě nakoukla do boční chodby a zahlédla dvě lidské siluety. Muž a žena. Žena byla s vykasanou sukni přitisknutá u stěny, muž se tyčil nad ní, objímal ji a tiskl koleno. Měl nad ženou jasnou převahu. Žena se mu poddávala a bylo slyšet její pomalé přerývané slastné oddechování. Betty zatajila dech. Zvláštní napětí ve vzduchu ji zcela znehybnilo. Betty už věděla, co se děje, když žena slastně vzdychá, ale tentokrát to bylo jiné. Jako by doteky toho muže cítila na svém vlastním těle. Jako by touha, kterou se svíjela ta žena namáčknutá na zdi, proudila až do ní, do jejích rukou, hrdla, břicha... Betty stála přikovaná k podlaze bez možnosti pohybu. Vzápětí ji ale prozradila plápolající svíčka, kterou odložila za rohem. Když se žena podívala jejím směrem, tiše vyjekla. Betty prudce couvla za roh, ale najednou nad sebou spatřila mužskou tvář, která ve svitu svíčky působila přízračně.

„Co tady slídíš?“

Vysoký černovlasý a černooký muž s krásnou podlouhlou tváří jí stiskl rameno. Bylo to, jako by jí projel blesk.

„To je ta nová, z vesnice,“ zaslechla v pozadí mladý ženský hlas. „Neprozradí nás.“ Betty v ní rozpoznala služebnou Rózu. Stisk ruky povolil a v příštím okamžiku se celá vylekaná dala na bezhlavý útek. Od té doby ji popadla panika pokaždé, když ho potkala.

„To je Šubrt, písař,“ pošeptala jí Katynka Hochová, když ho zahlédly na druhý den. „Tomu se radši vyhýbej.“

Přinesl Hochovi k podpisu nějaké listiny. Černé vlasy

měl vzadu stažené do krátkého culíčku. Šubrtovi bylo něco přes třicet a v bílé košili s černými kalhotami na štíhlém těle vypadal jako šlechtic. Korpulentního správce Hocha převyšoval o hlavu a měl dlouhé štíhlé ušlechtilé prsty, jaké Betty nikdy dřív u žádného muže neviděla. Když si jí všiml, zpražil ji krátkým přísným pohledem. Jeho černé uhrančivé oči ji pronásledovaly, i když už se na ni nedíval.

Celé tři roky ji přehlížel, jako by byla vzduch. Byla svědkem toho, když Hochová vyhnala Rózu, která byla v očekávání a mezi služebnictvem se rozkřiklo, že otěhotněla s ním. Pořád jí bilo srdce, když ho potkala na chodbě. Ale ještě netušila, jakou sama může mít ve svých šestnácti letech moc.

Toho podvečera byl správce Hoch v dobrém rozmaru a poprvé Betty nabídl víno ze své karafy. Hovory o knihách, které přečetla, se staly jejich rituálem a on byl na svoji žačku nemálo pyšný.

Přitukli si zrovna ve chvíli, když do knihovny vstoupila komisiní Hochová v doprovodu páraře Šubrtu. Jako vždy byla oblečená v černém, zapnutá až ke krku a s velkým křížkem na prsou. Pobožná tak, že by „Pánubohu paty ulíbala“, říkala o ní s oblibou Betty. Hochová okamžitě zmerčila uvolněnou a družnou atmosféru.

„Betty, běž do svého pokoje,“ řekla jí Hochová nekompromisně a na adresu svého manžela dodala s despektem: „Myslím, že na učené debaty je už trochu pozdě.“

Betty nechtěla panu Hochovi dělat potíže. Zvedla se k odchodu, ale Hochová ji ještě zadržela.

„Mimochodem, nepatří ti náhodou tohle? Našla jsem to na chodbě před tvým pokojem.“

Ukázala jí psaníčko s básní. Betty ho okamžitě poznala.

„Ale ano! To je báseň od Viléma.“

Dobře věděla, jak nešťastný Vilém Hoch zrudne pokaždé, když se dostane do její blízkosti. Zahlédla ho v knihovně

a neušel jí okamžik, kdy jí nenápadně vložil lístek s básní do rozečtené knihy.

Když na ni Hochová vytřeštila oči, Betty si uvědomila, že řekla něco nemístného, a rychle ji začala uklidňovat: „Ale nebojte se, paní Hochová, nevymyslel ji sám, opsal ji z Heineho!“

Hoch měl co dělat, aby potlačil upřímný výbuch smíchu. Při odchodu Betty zaznamenala Šubrtův pohled. Díval se na ni zpříma a směle intenzitou svých pronikavých očí, ale tentokrát ani ona neuhnula pohledem.

Večer, když se Betty vracela chodbou ke svému pokoji v přízemí a svícen ozařoval temné kouty, které už poznávala popaměti, najednou ucítila, že na chodbě není sama. Otočila se a spatřila ho. Šubrt stál pár kroků od ní. Napětí, které z něj cítila, bylo tak silné, že ji zcela znehybnilo. Písař se k ní přiblížil a uchopil ji za ruku. Něžný dotyk úst na hřbetu ruky. Betty pocítila, že je tomu muži vydaná na milost. Že by si ji teď mohl vzít, stejně jako služky, které měl, kdykoli se mu zachtělo. Ta představa ji fascinovala tak, že sotva dýchala. Jenže v příštím okamžiku se stalo něco nečekaného. Šubrt se jí sesunul ke kolenům a objal je.

„Betty... Betty, jsi tak krásná, jiná než všechny ostatní...“ šeptal horoucně v záchvatu citu s hlavou přitisknutou na jejím břichu. Všechno kouzlo bylo najednou pryč. Nejtuctovější scéna z hloupého románu, které už nechtěla číst. Nechtěla, aby jí muž, ke kterému ještě před chvílí vzhlížela, klečel u nohou. S odporem se odtáhla.

„Vstaňte... Vstaňte přece!“ Betty ho od sebe odstrkovala. Všechno zkazil. Snažila se vymanit z jeho sevření.

Šubrt vyrušilo teprve okřiknutí Hochové. Zjevila se tam nečekaně a vypadala jako strašidlo, oblečená ve spacím úboru, krk omotaný tlustým šálem. Písař se konečně vzpamatoval. Rychle vstal a dal se zbaběle na ústup. Betty překvapeně hleděla, jak mizí chodbou. Hochová k ní

mluvila rozčileným zvýšeným hlasem. Pár dveří v chodbě se pootevřelo.

„A dost!“ řekla nakonec. „Slíbila jsem tvé matce, že tě tu vychovám, ale hlídat jako háravou fenu tě nebudu!“ Betty hleděla na Hochovou a pomalu jí docházelo, že ji právě vypověděla z jejího tříletého ráje.

Muzikanti v sále přestali hrát. Šubrt se nenápadně dívá směrem k Betty. O rok starší a ještě krásnější než dřív! Právě dotančila s Hochem. V těch blankytně modrých šatech vynikne její přitažlivost a spanilost. Sžíralo ho to dlouho a drásalo, ale už se s tím smířil. Ta bystrá dívka mu nikdy nebude patřit, nikdy neobšťastní jeho fádni ponurý svět světlem, které vyzařuje. Šubrt se porozhlédne a zapátrá očima po tom šťastlivci, který ji dostal. Nikde ho nevidí...

„Smím prosit?“

Barbora se otočí a musí zvednout hlavu. Vašek Kosinka je vysoký téměř jako Josef. Nejurostlejší mladík ze širokého okolí. Na rozdíl od Šubrtu se nestydí pro ni přijít. Nikdy se nestyděl. Když spolu tančili, říkalo se, že jsou ten nejhezčí pár. Kde má asi Helu? Hela na ni kvůli Vaškovi začala žárlit. Jako kdyby Barbora mohla za to, že se mu líbí.

Hoch mladou paní přepustí Kosinkovi s úsměvem. Na tuhle svižnou polku se moc necítí. Kdežto Vašek s Bárrou ji spolu tancovali tolikrát. Barbora cítí pohledy, které se k nim upírají. „Slečinka ze zámku“, tak jí říkali, když se vrátila z Chvalkovic. Nepatřila na zámek, nepatřila však ani mezi venkovany. Utíkala ke knížkám a do vysněných světů. Ale venkovské tancovačky měla taky ráda.

„Nebude mu vadit, že spolu tančíme?“ zeptá se Vašek při tanci a hlavou ukáže ke stolu, kde sedí Josef zabraný do hovoru s Antonem. Barbora lehkomyšlně zavrtí hlavou.

„Proč by mělo?“ Barbora utvrdí svá slova sebevědomým pohledem.

Kosinka ji pevně drží a zblízka jí hledí do tváře. Polibky, vášnivé doteky, to všechno proběhlo, ale nikdy mu nedovolila víc.

Vzpomněla si, jak se ni jednou otec rozkřikl, že ji nedá pacholkovi, aby dřela na panském. Její hodný mírný otec! Strašně se rozčílil, když je spolu s Vaškem zahlédl o čarodějnicích. Líbali se, osahával ji, ale nic víc nebylo. Bylo to jedinkrát, co otec Barboru uhodil. Kvůli Vaškovi. Jako kdyby zrovna o něj měla Bára opravdu zájem...

Sotva dohraje polka, předstoupí před muzikanty organizátor Hurdálek, aby pronesl řeč.

„A tak, jak jsme dnes při této slavnostní příležitosti zvolili tu nejkrásnější z květin, přítomní pánové, naši vzácní pěstitelé, se rozhodli zvolit i tu nejkrásnější květinu mezi našimi ženami...“

Barbora je zabraná do hovoru s Kosinkou a ani si nevšimne, že se před nimi náhle vynořil Josef.

„Půjdeme, Barboro,“ řekne a nabídne jí rámě. Nekompromisně a ostře. Vašek Kosinka na to tázavě hledí. Barbora zvedla šiji. Je vidět, že se v ní všechno přičí, takový tón se jí nezamlouvá.

„To je Vašek Kosinka, kamarád z dětství.“

Josef mu ale sotva věnuje pohled, nějaký Vašek ho vůbec nezajímá.

„Milé, že jste provedl moji ženu, ale příště mě požádejte o svolení,“ řekne mu suše a už bere Barboru za loket.

Chce ji odvést, když vtom k nim dolehne z pódia Hurdádkovo zvolání: „... a královnou dnešního Jiřinkového bálu se stává... paní Němcová!“

Josef zůstane zaraženě stát na místě. Teď je to Barbora, kdo ho napomene hrdým pohledem, aby tedy šli, když musí.

„Řekli tvoje jméno,“ upozorní ji zaražený Josef. Barbora si všimne, že se k ní stáčejí pohledy okolostojících.

„Prosím paní Barboru Němcovou,“ opakuje z pódia Hurdálék. „Královnu našeho prvního Jiřinkového bálu...“

Barbora si teprve nyní uvědomí, že to cize znějící příjmení patří k ní. Podívá se provokativně na Josefa.

„Tak půjdeme?“

Josef je v mírném zmatku, ale rychle se vzpamatuje a pokyne jí směrem k pódiu.

Zatímco sál tleská, její vznešená postava se mu vzdaluje špalírem. Vyhledá pohledem Antona, který zvedne svůj džbáněk a Josefovi povzbudivě pokyne na znamení úspěchu. Postřehne i uznalé a závistivé pohledy ostatních mužů. Je to on, komu patří ta nejkrásnější trofej. Pyšně se usměje.

„A nyní sólo pro naši jiřinkovou královnu!“ zahřímá Hurdálék z pódia a Josef si všimne, že se Barbora vrací. Pár kroků před ním se zastaví, mírně se pokloní a s lehkou provokací pronese: „Smím prosit?“

Přišla si pro něho jako vítěz. Je to vyzvání k tanci, nebo výzva na souboj? Lidé okolo se rozestupují a Josefovi nezbývá než tuhle roli přijmout.

Ženicha začala matka Barboře hledat hned po návratu z Chvalkovic. Dívce táhlo na sedmnáctý rok a Terezinou jedinou starostí bylo dostat dceru pod čepec dřív, než se stane neštěstí. O Báru se zajímal syn náchodského poštmistra, zajímal se čerstvě ovdovělý sedlák Špalek. Zajímali se všichni, kteří chtěli získat vyhlášenou krasavici a nevadilo jim, že bude bez věna... A jednoho dne přivedli rodiče nečekaně ještě jednoho nápadníka.

Bára přišla se sestřičkami Marií a Adélkou zvenčí a s věnečky na hlavách vtrhly do předsíně. Bářinu pozornost okamžitě upoutaly dvě šavle, opřené v rohu u dveří. Komu asi patří? V Báře hrklo. Pohraniční stráž. Vzpomínka,

víc než měsíc stará, ji vrátila k divoké jízdě Špalkovým povozem. Vezli rodící Špalkovou. Na cestě jim kynuli dva muži v uniformách, ale ona Špalkovi nedovolila zastavit. Naopak, vzala mu bič, aby popohnala koně. Z vyčerpání a bledé Špalkové rychle odcházel život a Bára ji chtěla zachránit. Na ničem jiném v tu chvíli nezáleželo. Viděla překvapené tváře úředníků, ale nemohla si pomoci. O to víc bolelo, že nakonec bylo stejně všechno snažení marné. Špalková i dítě při porodu zemřely.

Že by si teď pro ni úředníci přišli? Bára chtěla rychle vycouvat z předsíně, ale v tu chvíli se ve dveřích objevila matka.

„Tady jsi!“ Matka za sebou rychle přivřela dveře a sykla na ni: „Jak to vypadáš? Dej se do cajku.“

Její věneček odhodila do koše s třískami na podpal a mladším dcerkám nakázala, ať jdou ven pomoci Ludvíkovi se dřevem. Bára se snažila porozumět tomu, co se děje, když jí matka začala horečnatě urovnávat a uhlazovat vlasy a šeptem dávat pokyny, jak se má chovat.

„Do ničeho se nepleť, nech to na nás... Nebuď drzá. A usmívej se.“

Do světnice ji skoro vtlačila.

„To je naše Betty,“ řekla a s grácií zalhala: „Opozdila se, protože měla povinnosti v zámecké kuchyni.“

Intenzivní pohled tmavookého vysokého muže Báru přitáhl. Ano, matně si vybavila jeho tvář. Druhého návštěvníka znala od vidění, Anton občas chodíval do stájí za jejím otcem. Antonova nadřizeného jí představili jako Josefa Němce. Vpil se jí do tváře s takovou intenzitou, že jakkoli byla na zvědavé mužské pohledy zvyklá, sklopila oči jako první.

Takže nápadník... Když pochopila, co tu dělají a o jaké představení jde, zabodla svůj pohled zarytý do stolu. Jenže Josef Němec se dál bavil už jen s jejím otcem a jí si nevšímal. Jako by tu vůbec nebyla. Mluvil hlasitě, sebevědomě.

Ze vzdoru se ho snažila ignorovat, ale některé věty nešly přeslechnout. Čeká na povýšení, chce se dostat do Prahy...

„Naší Betty se dostalo vychování na zámku ve Chvalkovících,“ slyšela matku, jak se chlubí.

„Sie hat dort auch studiert,“* upozornil otec. A matka ho rychle doplnila, aby si snad Němec nemyslel něco špatného: „Ja. Vyšívání, vaření, pečení... Prostřít umí pro pět chodů!“

Matka oběma mužům hned přistrčila mísu s koláči jako důkaz, ale Barbora ji pohotově předběhla: „Já je nepekla. Mě zajímají jiné věci.“

„Ano?“

„Raději čtu, než peču,“ řekla směle a hleděla nápadníkoví do tváře. Myslela si, že ho odradí, ale Němec se na ni jen zamýšleně podíval.

„Vy čtete?“

Bára najednou spatřila v jeho očích zájem. I když se mu vyhýbala pohledem, cítila, že narazila na něco, co ho oslovilo.

„Ale až zastane všechnu práci. Děti obstará...“ skočila do hovoru matka, aby věci uvedla na pravou míru.

Josef Němec si měřil Báru pohledem.

„Máj od Karla Hynka Máchy jste četla?“ Zaskočil ji.

„Vyšlo to německy?“

Tomu se spontánně rozesmál. Báru to urazilo.

„Nevím, co píšou Češi. A že vůbec píšou. Čtu Weilanda, Goetheho, Schillera... Deutsche Literatur ist so schön...!“** pronesla svěřepě.

Otec jejich výměnu pozorně a s obavami sledoval. Josef Němec se ale jejím útokem nenechal vyvést z míry. Naopak to vypadalo, že by s ní rád diskutoval.

* Také tam studovala.

** Německá literatura je tak krásná...!

„Pak by se vám Máj líbil. Za takovou báseň by se nestyděl ani Heine.“

Takže zná Heineho? Tohle zase zaujalo Báru.

„Josef studoval na pražském Akademickém gymnáziu a...“ Anton měl potřebu se svého nadřízeného zastat, ale Němec ho rázně a sebevědomě utnul: „Za sebe mluvím sám, Antone. Po gymnáziu jsem byl dva roky na filozofii a tím jsem skončil.“

„Studium vás přestalo bavit?“ zeptala se ho provokativně Bára.

„Narukoval jsem. Museli jsme tenkrát jako studenti vítat císaře Františka na Křižovnickém náměstí a podle nařízení mu provolávat vivat. Jenže z našeho kroužku se místo ‚vivat‘ ozývalo ‚bída‘. Tak nám dali za odměnu bílý kabát a odvedli nás do Itálie chránit mocnářství,“ dořekl s nadsázkou.

Tohle na Báru zapůsobilo. Tím spíš, když se pak překvapená matka zeptala: „To jste vyfasoval jako... Als Bestrafung...?“* A zaraženě se podívala na manžela, protože představa, že je nápadník „trestaný“, se jí ani trochu nezamlouvala.

Jenže Němec přikývl a s naprostou přirozeností česky potvrdil: „Jo, za trest.“

„V Itálii rostou pomeranče,“ uteklo Báře.

Řekla to mimoděk, nebo proto aby zmírnila napětí v místnosti? Josef se na ni pátravě zadíval, ale ona hned sklopila oči.

Když Panklovi vyprovázeli návštěvu na dvůr, Bára se cítila rozpolceně. Viděla, že tenhle muž jí zdaleka neleží u nohou. Ani se nijak nesnažil získat otce na svoji stranu, jako to dělali jiní.

Němec s Antonem odvažovali svoje koně, když v jednom

* Jako trest...?

z nich Pankl poznal klisnu, kterou od něj kdysi Anton kupoval.

„Vypadala, že si raději nechá zlomit hřbet, než aby přijala jezdce. To Josef ji dokázal takhle rychle zkrotit,“ pochválil Anton Němce, který se zkušeně vyšvihl do sedla.

Josef Němec poplácal klisnu po krku, narovnal se a shlédl na všechny sebevědomě: „Umíněná potvora potřebuje zkušenou ruku, bič před očima a na prdel závaží.“

Jeho pohled přitom sklouzl k Báře. Ta se Josefovi podívala vzdorně přímo do očí: „Tvrдост dělá z ušlechtilých koní zbité ovce.“

Viděla matku, jak zalapala po dechu, ale nemohla si pomoci. Němec se na ni svrchu jen shovívavě usmál.

„S některými koňmi je to kdo s koho, slečno Betty. Měl jsem si nechat srazit vaz?“

Bára už se nadechovala k odpovědi, ale otec ji utnul:

„Halt ein!“*

Bylo vidět, že to Němec s uznáním zaznamenal. Rozloučil se s Panklem pokývnutím hlavy. „Dám vědět, jak jsem se rozhodl,“ zvolal ještě.

Pankl přikývl a pokynul oběma odjíždějícím jezdcům na pozdrav. Bára dotčeně složila ruce na prsou.

„Akorát jsi ho odradila!“ spustila na ni matka.

„Já o něj taky nestojím. Je tak... nafoukaný!“

V Báře všechno vřelo, hledala zastání u otce, ale ten se na ni jen mlčky podíval.

„Du mußt dich den Männern gegenüber mit Hochachtung benehmen, Betty.“** řekl jí. Potom zachmuřeně odešel.

„Tátovi se taky nelíbil. Já to poznám!“ poznamenala Bára sveršepě.

* Buď zticha!

** Musíš se k mužům chovat uctivě, Betty.

„Tak mě poslouchej,“ podívala se na ni matka přísně. „Úředník pod penzí je nóbl partie. Špalek má zase grunt. Oba si můžou vybírat. Na rozdíl od tebe.“

Matka s dcerou stály zatvrzele proti sobě a ani jedna neuhnula pohledem.

Za pár dní se Němec ohlásil na námluvy. S otcem se dohodli, pláclí si. Když to doma oznamoval, nedíval se Báře do očí. Jeho *malá Betty* se stane nevěstou. Bára dobře vnímala tátovu rozpolcenost a smutek. Ještě naposledy ho zkusila obměkčit.

„Nezbavujte se mě,“ prosila ho. „Budu dělat všechno, co mi poručíte!“

Matka nad jejím naléháním jen zavrtěla hlavou, otec zůstal netečný.

„Než se vdát, to radši půjdu do kláštera! Tam aspoň budu moct studovat, číst...“ Přišlo jí, že takový život by si uměla představit.

„Ty, a do kláštera?!“ posmívala se jí matka.

Neobměkčí je. Bára pochopila, že rodiče jsou pevně rozhodnutí. Že není vyhnutí... Dají ji Němcovi. Měla jedinou šanci. Utéct.

Dlouho ležela s přivřenýma očima a poslouchala, jestli už rodiče tvrdě spí. Matčino hlasité chrápání se rozléhalo světnicí. Bára v tichosti vstala a ještě přikryla vrtící se Adélku, se kterou sdílela postel. Zpod postele vytáhla připravený uzlíček. V něm pár svršků a poslední vypůjčená kniha ze zámecké knihovny, Goetheho *Utrpení mladého Werthera*. Skoro po špičkách vyšla chodbou ven do tmy. Staříčkový Sultán jí radostně vyběhl vstříc a lehl si jí k nohám. Bára ho musela přesvědčit, aby ji nedoprovázel.

Vydala se popaměti směrem k lesu. Dnes daleko nedojde, musí někde přenocovat, ale hned za rozbřesku bude pokračovat dál. Rozhodla se, že uteče do Vídně. Bydlí tam

její teta, žije tam hodně krajanů, někdo jí jistě pomůže. Najde si práci. Může jako ostatní děvčata dělat služku. Šla odhodlaně, ale postupně její kroky těžkly a odvaha ji pomalu opouštěla. Co vlastně umí? Domácí práce ji nebavily, ani jí nešly. Uvařit uměla, ale jenom to, co ji bavilo. „Nejsi mi k ničemu!“ slyšela matčin vyčítavý hlas.

Zasmušile pokračovala krajinou a cítila se sama na celém světě. Ne, služku dělat nemůže, kuchařku taky ne. Obluhovat v hospodě by zvládla. Rychlá je a usmívat se umí, vyřídilku má dobrou, poradí si i s nepříjemnými hosty. Ale je tohle to, po čem touží? Bára se zastavila. Jedinou společnost jí dělala tichá, a přesto pulzující příroda kolem. Bára se zahleděla do výšky. Tou krásou se jí skoro zatočila hlava. Mohla by celé dny jen takhle *byť*. Toulat se po loukách a lesích jako bláznivá Viktorka a v noci hledět do hvězdami poseté oblohy. Ale možná by se jí brzy začalo stýskat po lidech, to si musela přiznat. Pak ji to napadlo. Napadlo ji, že někde tam, v té nekonečné dálce, existuje hvězda, která je jenom její. Teď je pohaslá, nepatrná, ztracená, ale jednou, jednou se určitě rozzáří...

Bára usnula pod malým skalním převisem na kraji lesa a k ránu ji probudila zima. Obličej si umyla v řece, trochu se osvěžila. Studená voda je lék pro tělo i pro duši, tak to malou Barunku učila babička. Kdyby matka babičku nevyhnala, mohla by se teď schoulit do její láskyplné náruče. Napadlo ji, že doma je už po ní určitě sháňka. Matka napekla koláče, oblékla sobě i dětem nedělní šaty. Už se čeká jen na ženicha a hledá se Betty...

Bára se s uzlíčkem v ruce vydala vysokou trávou ke *svému* stromu, starému košatému dubu. Po žebříčku hbitě vyšplhala do koruny. Tady, schovaná s knihou v ruce, byla vždy nejšťastnější. „Byť i byl člověk sebevíce spoután, chová navždy v svém srdci sladký pocit svobody, že opustí tento žalář, kdykoli se mu zlíbí...“ zněla jí v uších Goetheho slova.

Privřenýma očima hleděla do zelených větví, jimiž proleskovalo vycházející slunce. Ze stromu měla nejlepší výhled i na cestu od Žernova.

Pohroužená do myšlenek nezůstala dlouho. V dálce zahlédla jezdce. Vysoký, vzpřímený, v uniformě, na hlavě čepici úředníka pohraniční stráže. Jel pomalu, nikam nespěchal. Na rovince pobídl koně k mírnému cvalu. Bára musela v duchu ocenit, že jezdí dobře.

Prozradila se, až když byl jezdec na pár kroků od ní. Přidržujíc se žebříku, seskočila ze stromu. Kůň se vyplašil a vzepnul, ale Josef ho mírně a zkušeně zkrotil. Překvapeně hleděl na Báru, která posbírala zbytky své odvahy a důstojnosti. Tvářila se hrdě, třebaže k němu musela „vzhlížet“ nahoru. Promluvila odhodlaně a šla rovnou k věci: „Vezmu si vás, ale...“

Josef na ni s úžasem zíral. „*Vy si mě vezmete...?*“ Byl překvapený a pobavený zároveň. Bára se nenechala vést z míry.

„... ale slíbíte mi, že mi nikdy nebudete poroučet. Že budu moct hrát na piano, moc ráda hraji na piano. Budete mě vodit do společnosti...“ Šla pomalým krokem a užaslý Josef ji na koni doprovázel.

„A budu si moct číst...“

Bára si s vážnou tváří kladla podmínky, ale byla v ní malá dušička. Josefovo mlčení ji povzbudilo, brala ho jako souhlas.

Sál s barevnými květy jiřin se točí dokola. Tanec novomanželů je rychlý a vášnivý. Svět kolem nich dvou jako by přestal existovat. Dobrý tanečník Josef má co dělat, aby své tanečnici stačil. Je svižná, přesná, v otočkách jako by se vznášela. Lidé v sále sledují jejich tanec bez dechu. Josef si uvědomuje, jak moc ji chce, a ona to dobře cítí. Vychutnává si svoji převahu. V tuhle chvíli je jeho královna.

„Bude mě milovat, bude se mi kořit...“ připomíná si Barbora v duchu a zmocňuje se jí pocit štěstí. V myšlenkách už dávno opustila sál se známými tvářemi. Skoro se jí točí hlava. Co všechno jí teď čeká? Bude cestovat, poznávat svět, seznamovat se s novými lidmi... Vzpomene si na věneček z pampelišek, jak ho strhává divoká čerstvá voda a odnáší ho někam daleko, až se jí docela ztratí z dohledu.

2.

[KOSTELEČ 1837]

Barbora se rozhlíží po kosteleckém bytě, který se nachází v patře nad kupeckým krámkem manželů Hůlkových. Jak by se jí nelíbil! Poprvé bude svou vlastní paní. Byt o dvou pokojích je podobně velký jako domov Panklových v Ratibořicích. V něm ale bydlela devítičlenná rodina. Gauč a křesílka potažená sametem působí jako ze zámku. Uprostřed elipsovitého stůl. Po straně truhla na šatstvo a skleník s barevným českým sklem, pak také elegantní psací stůl se šuplíkem, na něm vyšívána dečka. U dveří stojí kachlová kamna.

Barbora se pousměje na Josefa, který ji tázavě pozoruje. „Je to tu pěkné...“ řekne mu.

Josef vysází na stůl hromádku krejcarů a ukáže na ně.

„Tohle dostaneš každý týden na domácnost. A dej si pozor, abys nenakupovala od překupníků,“ řekne jí důrazně.

Barbora se pomalu začíná vžívat do své nové role.

„Forman už je tady, mladá paní,“ nakoukne do dveří bytu domácí Hůlková. Bodrá a přívětivá. Josef vyjde ze dveří jako první, Barbora nespěchá. Ještě se rozhlíží, jako by se

nemohla svého nového království nabažit. Všechno tu září čistotou. Hůlková si dala záležet. Vlídne se na ni usmívá. Je zhruba stejně stará jako Barbořina matka, ale hlas i obličej má měkčí. „Upéct chleba si můžete u mě dole.“

Barbora ledabyle přikývne. Zaujalo ji něco jiného. Na malé polici je vyrovnáno několik knih. Barbora jimi lačně zalistuje. Jsou psané česky a ani jednoho z autorů nezná. Zklamaně je odkládá zpátky. Obrátí se k Hůlkové. Ta si zálibně prohlíží podobiznu Josefa v parádní uniformě, kterou Barbora dostala darem k sňatku.

„Víc knih nemá, nevíte?“

„Knih?“ podiví se Hůlková, jako by dotazu vůbec nerozuměla. Všimne si ale vybledlého povlečení na Josefově posteli.

„Kdybyste chtěla nové cíchy, Zichová vám je našije. Má spoustu pěkných látek, sama si u ní vyberete, uvidíte.“

Barbora přikývne. Sama si vybere, to zní dobře. Vyhlédne z okna. Vidí malou zahrádku s květinami a bylinami, za ní městský hřbitov, v dálce pole a na kopci borový les.

„Ten výhled na hřbitov... Nebudete se bát?“ zeptá se s obavou Hůlková.

„Duchů já se nebojím,“ uklidní ji vesele Barbora.

Hůlková se na ni s úlevou usměje, budou si rozumět. Obě jsou na odchodu, ale Barbora se ještě otočí do útroby bytu. Hůlková si to vyloží po svém: „Nebojte, bude tu dost místa i pro tři, co by ne.“

Barbořin pohled sklouzne k vzorně ustlané posteli. Visí nad ní obrázek černé Madony s dětátkem v pozlaceném rámu. Barbora má pocit, že ji Madona upřeně pozoruje.

Kupecký krámk s pronajatým bytem se nachází na náměstíčku přímo naproti kostelu. Barboru zajímá, proč se Kostelci říká Červený, a Hůlková jí ochotně vypráví: „Městečkem se vine potok a ten několikrát do roka do krvava zčervená. A víte od čeho?“ Hůlková si dopřeje dramatickou

pauzu, je ráda, že ji Barbora zvědavě poslouchá. „Od červené hlíny ze zdejších polí. Ale před šesti lety Kostelec zčervenal úplně. Když jsme tu měli ten strašný požár. Tehdy shořelo na šedesát domků a dřevěných chalup. Však já vám budu ještě vyprávět, co by ne...“

Forman Hejna s rezavou kšticí, známý v širokém okolí, právě vyndal z vozu Barbořinu výbavu: menší truhlu s povlečením a ubrusy, duchnu svázanou do rance, košík s kuchyňským náčiním. Schovanka Hůlkových, osmnáctiletá Františka, nese zevnitř štůsky plátna a podává je Hejnovi.

„Nejdřív vložte výbavu mladé paní,“ připomíná Hůlková, ale forman jí ukáže na hromádku na zemi.

„To je všechno.“

Hůlková je skromnou výbavou překvapená, ale nahlas to nekomentuje. „Franco, pomoz mladé paní.“

Barbořina vrstevnice Františka bez řeči uchopí truhlu a nese ji dovnitř.

„To jste hodná, Franco,“ řekne Barbora už do dívčinych zad.

Hůlková Barboře vysvětlí, že Francla, jak jí říkají, je sirotek po švagrovi, jejich schovanka.

Barbora si všimne Josefa, který vyjde ze zákrytu kočáru. Dívá se do úředních listin a kontroluje zboží, které veze Hejna. Oblečený v zelené uniformě pohraničního úředníka působí akurátně. Takhle ho ještě nezná.

Hejna ochotně vyndává zboží a ukazuje ho Josefovi. Především štůsky barveného plátna s potiskem.

„Hejna je zlatý člověk. Vozí plátno prodávat do Vídně. Tady už bysme se neuživili,“ vysvětluje Barboře Hůlková.

„Franco, přines panu respicientovi papíry ke kontrole,“ přikáže Hůlková Franclé, která vychází z domu.

„Ale proč? Vždyť vás zná,“ zaprotestuje Barbora.

Francla se na ni nechápavě podívá a konstatuje zřejmé: „Je to jeho práce.“

Francla spěchá pro doklady a Barbora si zatím prohlíží svého muže. Uniforma mu sedne, ale nemusel by se tvářit tak komisně. Důležitý Josef si všimne jejího pohledu a vyloží si ho po svém: „Imponuju jí.“ A pousměje se na ni.

Francla mu přičinlivě podává lejstra. Josef si odškrťává položky. Důvěřuj, ale prověřuj – pořádek musí být... Je vidět, že Francla Josefa plně respektuje.

Barbora si dívku prohlíží. Třebaže je zhruba v jejím věku, obličej má vážnější, s tvrdšími rysy, ruce sedřené, hnědé vlasy spletené do silného copu. Barbora by si ráda našla nějakou přítelkyni a nikoho jiného ve svém věku tu nezná.

„Ukážete mi potom Kostelec, Franclo?“ zeptá se.

Francla se na Barboru podívá prázdným pohledem a chopí se košíku a duchny, aby je odnesla dovnitř.

„Nemám kdy,“ řekne bez výrazu. Ani náznak vstřícnosti.

Hůlková si všimne Barbořina zklamaného pohledu a povzbudivě jí řekne: „Každou středu tu máme trhy. Můžeme jít nakupovat spolu, ukážu vám, jak to tady chodí.“

„To budete moc hodná,“ usměje se na ni Barbora vděčně.

„A v neděli máme v Kostelci slavnost. U toho nesmíte chybět!“ vzpomene si Hůlková, než zajde do domu.

Zmínka o slavnosti Barboru povzbudí. Poznává místní lidi. Má ráda společnost. Vezme si svůj nový klobouček. Už teď se začíná těšit!

Josef konečně dokončil kontrolu. Pokyne Hejnovi, že je vše v pořádku, a rozejde se ke své kanceláři, která sídlí ve vedlejším domě. V chůzi si vzpomene, že Barbora stále stojí na místě a hledí na něj s nevyřčenou otázkou.

„Dnes vařit nemusíš,“ řekne jí Josef velkoryse. „Na večeri půjdeme do hospody.“

Barbora do vázy na stole v parádním pokoji naaranžovala kytici podzimního listí. Zálibně si ji prohlíží. Pak leští dvířka skleníku, urovnává peřiny. Josefovu bílou, svoji

pruhovanou. Usmívá se při tom. Cíchy! To bude Josef koukat, má pro něho překvapení. Objednala pro ně nové cíchy! Vybrala ten nejpěknější vzor... Všimne si pavučiny v rohu nade dveřmi a jde ji smést. Všechnu práci dělá s chutí. Bude to tu mít pěkné. Když se nadechne, něco ji zarazí. Buchty! Málem na ně zapomněla. Vytáhne pekáč s buchtami z trouby. Nahoře už jsou černé. Barbora chvíli přemýšlí a hned si ví rady. Vezme nůž a černé vršky buchet trochu oškrábe. Pak v hmoždíři rozdrtil kus homole na sypký cukr a buchty bohatě pocukruje. Teprve teď je sama se sebou spokojená. Uváže si šátek kolem ramen.

S talířem buchet zaklepe na dveře Josefovy kanceláře a vstoupí dovnitř. Vítá ji strohá kancelář s portrétem císaře nad hlavním stolem. Za ním ale k jejímu překvapení nesedí Josef, ale vyšší úředník, který právě kontroluje soupis zabaveného zboží. Josef podřízeně postává nad ním. Úředník si všimne Barbory a vytřeští oči, Josef ztuhne. Také Anton, který pracuje u svého postranního stolu, se po ní překvapeně podívá.

Barbora osazenstvo mile pozdraví. Až poté znejistí, atmosféra je velmi napjatá. Usměje se na všechny rozpačitě.

„Nabídněte si. Jsou ještě teplé.“

Josef je krokem u dveří a překvapenou Barboru i s buchtami beze slova vystrčí ven. Za dveřmi k ní tiše promluví:

„Co tady děláš? Sem cizí nesmí.“

Barbora je zaskočená jeho prudkostí. Snaží se to vysvětlit.

„Nepřišel jsi na oběd.“

„Nemám čas.“

„Tak si vezmi aspoň ty buchty. Pekla jsem,“ dodá pyšně. Dívá se na Josefa s nadějí, přece jí nedá košem. Josef je ale v napětí. Působí příkře.

„Běž. S večerí na mě nečekej. Dostali jsme hlášku.“

Barbora spolkne zklamání, ale ještě neodchází, má něco na srdci.